

ΟΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ Δ.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐντιμοῖς λαός θύρωνται ἀναδελέγη πώς δὲ φοβᾶται τὴν αἰγάλεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

*Κάθε γλώσσα ἔχει τοὺς φυ-
σικούς της κανόνες.*

ВИЛАРАЗ

EXPOSITION H.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 10 ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΡΗ 1910

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΔΡΙΟ. 2

ΔΡΙΩΜΟΣ 374

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Τι ζεις μου.
Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Τι προσφέρει τος Έρτχ-
λιώτης.
ΣΠΗΑΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ. Άνεκδοτοι στίχοι.
Θ. ΣΥΝΑΔΙΝΟΣ. "Αμουσες κουβίντες."
ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ. Σπασμένες ψυχής (συνέ-
χεια).
ΨΥΧΑΡΗΣ. Το φεγγάρι.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — Η ΚΟΙΝΗ
ΓΝΩΜΗ—Ο, ΤΙ ΘΕΛΑΤΕ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Γεννήθηκα στὸ Μόλιβο τῆς Μιτινάγης σ.α. 1849. Σπούδαξα στὸ λόγο τοῦ πατέρα τοῦ, γένους πατριώτη καὶ μισ. ἐπὶ τοῦ Γ. Σερούτου. Εενιτεύηκα 17 χρονῶν καὶ πήγα πρῶτα στὴν Πόλη, κατόπι στὸ Μάντσεστερ τῆς Ἀγγλίας. Ἐπραξα ἑκεῖ ἐμπορικὸς ὑπάλληλος δώδεκα χρόνια, καὶ μόλις τὶς προάλλες παρέδωσα στὴ φωτιὰ δσα ἀναγνώσματα ἔκαμα στὸν Ἑλληνικὸ Σύλλογο «ὁ Λόγιος Ἐρμῆς», φιλολογικὰ καὶ πατριωτικά. Ἀπ' ἑκεῖ πέρασα στὴ Λιβερπούλη κ' ἔμεινα ὡς τὰ 1887. Ἀπὸ τὴν Λιβερπούλη κατέβηκα στὴ Βουλτάη. Ἐκεῖ ἔαναντάμωσα τὸν Πάλλη, παλιὸ μον φίλο καὶ συνεργάτη στὸ Σύλλογο τοῦ Μάντσεστερ. Βρῆκα τὸν Πάλλη καὶ μετάφραξε ἀπὸ τότες τὴν Ἰλιάδα τον στὴ δημοτικῇ. Ελγε τὸ γοῦστο τῆς δημοτικῆς ἀπὸ τότες καὶ συχρὰ γύρευε τὰ μὲ πείση κ' ἐμένα νὰ γράφω ρωμαϊκα. Ἐγὼ δημως, δξω ἀπὸ κάτι στίχους ποὺ ἔγραφα ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ στὴ γλώσσα τῶν τραγουδιῶ μας, δὲν ἀποκοτοῦσα νὰ πετάξω τόσα καὶ τόσα χαδεμένα μον δοκιμάσματα στὴν καθαρεύονσα καὶ νὰ κηρυχτῶ δημοτικής. Δὲν περάσει πολὺς καιρὸς καὶ βγαίνει τὸ «Ταξίδι». Θυμοῦμαι τὴν πρωτὴν ποῦ τολαβε ὁ Ηάλλης (στὸ σπίτι τον κατοικοῦσα) καὶ σὰν τρελλὸς μοῦ φώναξε—«Νά τα, αὐτὰ ποῦ σοῦλεγα! Διάβασε καὶ τὰ δῆς». Τὸ διαβάσαμε μονορρούσφι τὸ ἔργο. Ἡ ἀλλαγὴ ἥρθε ἀμέσως μονάχη της. Ἀνακάλυψα ἄξαφνα πᾶς μποροῦσα νὰ γράφω δ, τι θέλω στὴ μητρικὴ τὴ γλώσσα δίχως μήτε

^{*)} ΣΗΜ. τοῦ «Νουμᾶ». Ὁ κ. Σκόκος μᾶς παραχάλεσε τὸ παρασμένο καλοκαίρι νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Ἐφταλιώτην μερικὲς βιογραφικὲς σημείωσες γιὰ τὸ «Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον του». Ὁ Ἐφταλιώτης μᾶς ἔστειλε τοῦτο τὸ σημείωμα μάζα δ. κ. Σκόκος δὲ θέλησε νὰ τὸ δημοσιεύσῃ γιατὶ λέει εἶναι μεγάλο καὶ θὰ παραπονεθοῦν οἱ ἄλλοι συνεργάτες του !! Κ' ἔται τὸ δημοσιεύουμε σήμερα ἐμεῖς.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ

Τὸ μεγαλύτερο κακὸ τῆς Ρωμιοσύνης είναι
ἀφτῆ, πῶς νὰ τὴν ποῦμε; ἡ ἀπαινεστά! Καὶ
Ισως για τοῦτο δὲν ἔχουμε ἀκόμα φιλολογία! Τὴν
μέρα ποὺ δὲ Ρωμιός θὰ βρῇ γιατρικὸ γιατρὸν
τὴν ἀπαινεστά του, γιατρέψτηκε πιὰ κι δὲ-
γωισμός του. Τὴν μέρα ποὺ θὰ μάθῃ νὰ παινῆται
θὰ παινίεται κι δὲ τόιος λιγώτερο κ' ἔτσι θὰ
προκόψῃ, δὲν μπορεῖ.

ΨΥΧΑΡΗΣ.—«Ρόδα καὶ Μῆλα» Δ' 88-91

Τὰ λόγια τοῦτα τοῦ Φυχίρη κάμποσες φορές
τέρα πλευταῖς μὲν ἔμβολον τὸν γάλ, τὸν εἰδίκε
πώς πουθενά δὲν ἔγινε ὁ βέβιος καὶ πρεπόμενος λό-
γος γιὰ τοὺς «Παλιοὺς σκοπούς», τὸ βιβλίο τοῦ Ἀφ-
γύρη Ἐφταλιώτη μὲ τοὺς στίχους του, που βρήκε
ἔδω καὶ λύγον κατέρ.

Αληθινὰ μᾶς λείπει, οὐ ἀνοιχτόφτερη χριτική,
ποὺ νὰ παιρνῃ τὸ δέξιο διέλιξ καὶ νὰ τοῦ χαρέψῃ
τὴ λάμψη ποὺ τοῦ πρέπει, ζεύχγνωντας τὰ πλεύ-
τα του, συνταιριάζοντας τὸ ἀγχθά του, λαμπικά-
ροντας τὰ διστερήματά του καὶ δίνοντάς του τὴ μιὰ
κάποια θέση μέσω στὴ φιλολειγία μας. Ο λόγος γιὰ
τὸ βιβλίο, η κίνηση γύρω του, ο θαυμασμὸς κι ο
πόλεμος, τὸ θώφωμα καὶ τὸ βύθισμά του, γενικά
στέκει σὰν ἔνας *"Επαντος"*. Επεινός γιὰ τὸ συγρα-
φέα καὶ γιὰ τὴν ἐργασία του.

Αντίθετα σώμας πρὸς αὐτό, σήμερα στὸν τόπο μας, λείπει ὁ ἐπαινος καὶ πλημμυρίζει: ή κολακεῖα καὶ ἡ ρεκλάμα. Λείπει ἡ κριτικὴ Μούσα καὶ πληθαίνει ἡ φευτοκαιγωνικὴ συναλλαγὴ. Ὁ δημοσιογράφος θὰ γράψῃ γιὰ τὸ βιβλίο του φίλου του μὲ σκοπὸν νὰ κολακέψῃ τὸν ἔγωγες πολιτικὸν φίλον του. Ὁ Ξενόπουλος θὰ γράψῃ στὰ «Παναθήναια» μὲ τὴν ψυχὴ του Μιχαηλίδη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους του Μιχαηλίδη, στοὺς «Καιρούς» μὲ τὴν ψυχὴ του Κανελλίδη καὶ στὶς «Ἀθῆναι» μὲ τὴν ψυχὴ του Πώπη, πάντα γιὰ νὰ ρεκλαμάρῃ ἡ νὰ κουτοπονηρευτῇ καὶ ποτὲ γιὰ νὰ κρίνῃ. Ὁ διευθυντὴς τῶν περιοδικῶν μὲ τὶς χρωματιστὲς εἰκόνες ἀσεβώντας πρὸς τὰ γράμματα θὰ τυπώσῃ δυὸ στήλες γιὰ τὸ βιβλίο του φίλου ποὺ τοῦ ἔκαμε δέκα συντρομητές, καὶ οὕτε μιὰ γραμμὴ γιὰ τὸ βιβλίο του Ἐφταλιώτη. Κ' ἔται τὸ κοινὸν ποὺ διαβάζει τὴ δεῖνα ἢ τὴν τάδε «φιλελογική» φυλλάδα δὲ βλέπει τὴν ἀληθινὴ φιλολογικὴ κίνηση, δὲν ξέρει μήτε κι ἀν ὑπάρχει. Τὸ ταλέντο

στήν εἰκόνα βρίσκουνται συνεμένα χίλια πράματα, για νὰ τραβήξουν πολλή προσοχή καὶ μακρὶ κοίταγμα στὰ καθέκαστα, δπως στὸ ζωντανὸν κομάτι τῆς φύσης.

Κι αὐτὸ δὲν τ' ἀποξεχνᾷ ἐ ποιητής τῶν «Παλιῶν σκοπῶν». Γιὰ τοῦτο μέσα στὸ τραγούδι του βρὶς σκουμε σὲ πολλὲς μεριὲς τὴν τέχνη τῆς ποιητικῆς περιγραφικότητας.

Καλαμίδι μαγεμένο

Εἴταν δὲ κορμοστασιά της,
Καὶ γί' ἀγκίστρι δολωμένο
Εἴτε τὴ ματιά της.

Στὸν «Καθρέφτη τοῦ πύργου μου», ποίημα ποὺ παραγνωρίστηκε στὸ Φιλαδέλφειο ποιητικὸ ἀγώνα τοῦ 1889, καὶ ποὺ οἱ καλοσύνες του διέψυγαν τὴν ἀντίληψη τῶν τοτεινῶν κριτάδων, ἀπαντοῦμε τέτοιες εἰκόνες.

Τῆς Αἵδης ἡ στεργὴ ἀντηλιὰ χτιπάει τὸ κονοστάσι,
Καὶ φάνεται δὲ φάνεται τάκοιμητο καντήλι,
Τῆς Παναγιᾶς καὶ τοῦ Χριστοῦ τάσηματὰ στεφάνα
Στὰ με αφά τον πρόσωπα λαμποκοποῦν τριγύρω.

Ἄπ' τὸ γλυκὸ τὸ οὐστομο καὶ ἀπ' τὰ ματόφρουδά της
Ἄπ' ἀλλοφρέ της πάτημα καὶ ἀπὸ τὴν δρογονιά της,
Νοιῶθω πῶς εἶναι δὲ μάνια της, τῆς νεροτζιᾶς δὲ
εἰςα.

Ἄπινητα καὶ δὲ μνήσκανε, τὰ χεῖλη τῆς μιλοῦσσον.

Ο ἥλιος στὰ μεσούρανα σιγὰ οιγὰ ἀνεβαίνει,
Τὰ φύλλα τοῦ περιβολοῦ κοιμοῦνται στὴ γαλήνη.
Τὰ παραθύρια λάμπουντε τριγύρω σὰν εἰκόνες,
Ποὺ ἄλλη στορεῖ τὸ πέλαγο, καὶ ἄλλη βουνὰ καὶ
δέντρα.

Τὰ «Σονέττα» ποὺ ἔπειπε ἐ ποιητής ὅλα νὰ
ἔχει τὰ τυπώσῃ στὸ βιβλίο του, δχ: γιατὶ ὅλα ποὺ
φανήκανε ἀλλοτες στὸ περιστικὸ «Ἐστία» εἶναι
πρώτης γραμμῆς, μὰ γιατὶ ἀντιπροσωπεύουν τὴν
τέχνη τῆς ἐποχῆς, σπουδαῖο πράμα γιὰ τοὺς κκ-
τοπινούς, μὲ τέταια εἰκόνα τὰ προσογκίζει.

Φυλακισμένο τὸ ποντὶ στ' αὐγὸ δὲ μένει.

Άμα φτερωσῇ λαχταρεῖ, ταιμπάει καὶ βγαίνει.
Ωρα νὰ βγῆς δὲ τὸ μικρό, ψυχή μου, φλούδι
Νὰ βγῆς στ' ἀγέρι καὶ στὸ φῶς καὶ στὸ τραγοῦδι.

ἔκεινη τὸ κορμὶ σου!

Κόκκινες ἀναλαμπὲς ζήλειας καὶ ἔκδικησης φλο-
γοπερούσσαν τώρα στὰ μάτια τοῦ Ὁρέστη. Θὰ τὴν
ἀρπάξει ἀπὸ τὸ λαϊμὸ καὶ θὰ τὴν κυτάξει κατά-
ματα καὶ θὰ τῆς πεῖ: «Ολα τὰ ξέρω! Σὲ είδα!
Ολα τὰ ξέρω!

— Τί θές ἐδῶ; Τί γυρεύεις;

Τὰ μπράτσα τοῦ Ὁρέστη ἀντρειευτήκανε ἀπὸ
τὴν ἀπόφρασην ν' ἀδράξουντε τὴ Νόρχ καὶ νὰ τῆς
σείσουν ἀσπλαγχνα καὶ βάρβαρα τὸ κορμὶ της δλο
καὶ νὰ τὴν πετάξουν δὲν καὶ νὰ κλείσουν δυνατὰ
καὶ στερεὰ τὴν πόρτα καὶ ν' ἀνοίξουν τὰ παράθυρα
νὰ μπεῖ μέσα καὶ νὰ καθηρίσει τὴ μολεμένη ἀπὸ
τὴν ἀναπνοή της ἀτμόσφαιρα, ὁ ἀέρας τῶν δρόμων
καὶ δὲ οὐρανὸς καὶ τὰ κλαδιά τῶν δέντρων καὶ ἡ
ἀλεργιοσύνη.

Η Νόρα σηκώθηκε (τὸ κορμὶ τῆς φάνηκε τότε
σὰν κῦμα ποὺ ὑψώνεται πανώρι καὶ καταπίνει τὰ
καράβια), καὶ τὸ γέλοιο τὸ εἰρωνικὸ καὶ ἀκατάδεχτο
σογόρχαν πάλι τὰ χείλια της καὶ σίμωσε τοῦ Ὁρέ-
στη καὶ εἰπε:

— Μὰ τὶ ἔχεις; Τί ἔχεις;

Τοῦ ἐπιασσε τὰ χέρια καὶ τὰ χέρια του παρχ-
λύσανε. Τοῦ ἀγγίζει στὰ μαλλιά καὶ τὸ κορμὶ του

Κι ἀκόμα δείγματα στέκουνται δυὸς ἀπὸ τὰ
στερνὰ τραγούδια τοῦ Ἀργύρη Ἐφταλιώτη «Στῆς
Ἐρεσόδες τὰ χαλάσματα» καὶ «Τῆς Ρέδος τὸ ξε-
φτέρι» ποὺ τὰ καθένα ἀλλούριο κλείνει καὶ μὰ εἰ-
κόνα.

*

Εἰπαμε πῶς ἔνα ἀπὸ τὰ χαρίσματα τοῦ τρα-
γουδιοῦ τοῦ Ἐφταλιώτη εἶναι καὶ ἡ ἀπλὴ καθαρή
καὶ ίσια ἀπὸ τὴν πηγὴ ἰδέα καὶ φαντασία. Η ἔμ-
πνεψη κατεβαίνει ἀδίστητη, δίχως τὴ στανικὴ προ-
πάθεια καὶ ἀγωνία ποὺ μαντεύει κανεὶς σὲ μερικοὺς
ἄλλους ποιητές μας. Ἀκόμα δὲ νοιώσαμε στὸν τόπο
μας πῶς ἡ «ἀψηλὴ ποίηση» δὲ βρίσκεται ἐκεὶ ποὺ
τὴ ζητᾶμε, σὲ μακρυνοῦς δρίζοντες καὶ σὲ θαμποὺς
ζηκίους, μὰ περπατάει ἀδρατη καὶ ἀπιαστη ἐδῶ ἀ-
νάμεσο μας, μέσα στὸν ἥλιο καὶ αὐτοῦ πρέπει νὰ
ψάξουμε γιὰ νὰ τὴν ἀγκαλιάσουμε. Καὶ πρῶτο
γνώρισμα τῆς τέτοιας ποίησης εἶναι ἡ ἀπλότητα
καὶ φυσικότητα, ποὺ τὸ φῶς τους ἀντιλάμπει βέ-
βαια τὸ τραγούδι: τῶν «Παλιῶν σκοπῶν».

ΠΑΤΙΝΑΔΑ

Τώρα ποὺ δὲ νύχτα πόνησε καὶ γέρνει τὸ φεγγάρι,
Ποὺ ἔνα ἀγώρι ξαρχουνάει γιὰ τὸ χατήρι σου,
Ποὺ τὸ σκοτάδι δὲ γῆς φορεῖ καὶ δὲ οὐρανὸς τὴ ζάρη
«Ἐβγα φεγγαφορόβροσην στὸ παραθύρι σου.

«Ἐβγα καὶ γλυκοπότισε λουλούδια μαραμένα,
Κι ἀν ἔχης στάλα πονεσιά μὲς στὴν καρδούλα σου
Λυπήσου με καὶ δόστηρα σὲ χεῖλη διφασμένα,
Ν ἀνυστηθῶ σὰ λουλουδο μὲ τὴ δροσοῦλα σου.

«Η θάλασσα τὴ γῆς φυλάει καὶ τὶς ἵτες τ' ἀγέρι,
Κ ἐγὼ μονάχα δὲ φυλῶ τὰ δυὸς χειλάκια σου.
Μὲ χίλια ἀστέρια δὲ οὐρανός, καὶ ἐγὼ χωρίς ἀστέρι!
Σκοτάδι δὲ γῆ, καὶ ἐγὼ χωρίς δὲν ματάνια σου.
Κατέβα καὶ περπάτησε, Νεράϊδα, μὲς στὰ σκότη,
Καὶ μίλησε μου, νὰ θαρρῶ πῶς ἀναστήθηκα.
Πές μου τὰ λόγια τὰ γλυκὰ ποὺ πρωτολέει δὲ Νιότη,
Κι δὲς ἀπειδάνω ἀκούγοντας πῶς ἀγαπήθηκα.

Τὴν ἀπλότητα αὐτὴ τὴ συντυχαίνουμε ἀκόμη
καὶ στὸ τραγούδια «Χορδὲ ξενιτεμένων» «Τραγούδι
τοῦ ἀργαλείου» «Γνώση καὶ τρέλλα», Στὸ γάμο
τοῦ φίλου Η. Pernot. «Η ἀπλότητα αὐτὴ εἶναι
ποὺ κάνει τὸ τραγούδι τοῦ Ἐφταλιώτη νὰ τὸ φαν-

ταξέμαστε κάτια σὲ δεμένα μὲ τὸν Ἡγο. Καὶ γί' αὐτὸ
ἔτοι καλὰ τοῦ στέκει: τὸνομα: τραγούδι. Η Τέχνη
τῆς Μουσικῆς, ποὺ οὖν ἀληθινῆς Ποίησης.
Εἰπώθηκε σωστὰ πῶς μορφὴ καὶ ψυχὴ ἔνα εἶναι.
Ο ποιητής μὲ τὸν ἀτεχνο, τὸν ἀδούλευτο, τὸ χα-
σιώδικο στίχο, γιὰ νὰ παιητής δὲν μπορεῖ νὰ λογα-
ριαστῇ. Καὶ τὸ ἀλλητωμα τῆς ἀδούλευτης τοῦ στί-
χου, βαράνει τὴν ποίησή μας ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ
χρένια ἵσα μὲ τὰ σήμερα. Λίγοι ποιητές, καὶ αὐτοὶ
είναι οἱ πραματικοί, ἔννοιωσαν τὴν τέτοια ἀλήθεια.
Μάλιστα μποροῦμε νὰ πούμε πῶς πρῶτο γνώρισμα,
ἴσως καὶ μόνο τοῦ ἀξίου τεχνίτη, εἶναι δὲ καλοδεμένης
στίχος, σὰ στέριο πλευράτι, σὰν καράδι: καλοσκαρω-
μένο, σὰ βεργαλυγερὸ κυπαρίσσι, σὰ λυωμένο χρυ-
σάρι ποὺ σὰν κρυώσῃ μένει ἀγάλαστο στὴ μορφὴ
ποὺ θὰ τοῦ δώσῃ δὲ πλάστη. Μίαν ἀπὸ τὶς μεγάλες
χρετές τοῦ Σολωμοῦ εἶναι δὲ τέτοια δημιουργία τοῦ
στίχου του. Ο Βαλαχωρίτης ἀκολούθησε τὸ παρά-
δειγμά του, μὰ ἔχει καὶ τόσο πιστό. Τ' ἀλλα χαρί-
σματα τοῦ θημοτικοῦ τραγούδιοῦ τὸν τραβήξανε πε-
ρισσότερο. Μὰ ἵσα ίσα στὸ δημιοτικὸ τραγούδι:
τὴν ἀρχὴν δὲ τὸν Σολωμός, καὶ ἔχει μέσα ξετυλίγεται δὲ
δύναμη τοῦ στίχου σὰ θάμα. Ήδη εἶτα δημογένεση
τῆς συγκαριτικῆς μας κριτικῆς, νὰ κινήσῃ τὴν προ-
σοχὴ τῷ Νέων στὴ μελέτη τοῦ θημοτικοῦ τραγού
διοῦ καὶ ἀπὸ τούτη ἀκόμα τὴ μεριά, καὶ ίσως περισ-
τέρω ἀπὸ τούτη, γιατὶ δὲ σύχρονη στιχεπληγμ-
μάρια ἔχει τὸ μεγάλο ἀλλητωμα, νὰ μὴν ἔχῃ στίχο.
Βέβαια τὸ θημοτικὸ τραγούδι: δύπος μὲς προσφέρε-
ται μέσω στὶς λογῆς λογῆς συλλογές του, δέσκαλος
είναι γὰρ ξελαγαριστὴ ἀπὸ τὴ γοθεία ποὺ τοῦ κά-
μανε οἱ περίφημοι συλλέκτες του, ποὺ ἔτυχε νὰ
εἶναι δλοὶ τοῦ τραγούδιοῦ, μὰ ἔχει καὶ τὴ γλώσσας του,
ἀντίφαση ποὺ ἀποροῦμε πῶς μπόρεσε νὰ συνταιριαστῇ μέσα τους. Ήδη χρειαζόταν ίσως
ἔνας Ψυχάρης νὰ τὸ ἀναστήλωνε, μὲ τὴν ἐπιστήμη
καὶ μὲ τὴν ἀγάπην του. «Ομως πάντα μπορεῖ νὰ ξα-
νοίξῃ καθένας μέσα του, καὶ ἀπὸ τὶς λίγες μεριὲς ἀ-
κόμα, ποὺ γλύτωσαν τὸ πελέκι της καταχειριστάνε-
κης αἰστησης, τὸν τρέπο δὲ τὴν τέχνη ποὺ πλάθεται
δὲ δυνατότερο στίχος.

ὅλο λιγώθηκε. «Ωιμέ! πόσο ἀνυπεράπιστοι εἴμαστε
μπροστά στὴ γυναίκα! Μικροὶ καὶ ἀνυπεράπιστοι
σὰν ἔνα κορμὶ γυμνὸ καὶ ἀθλιό ἀνθρώπου μπροστά
στὴν ἀτέλειωτη Θάλασσα! Κ' ἔστωψ: πάλι νικη
μένα τὰ γόνατά του δὲ Ορέστης καὶ τὰ σωθικά του
ταξιλώσαντες πάλι τὴν σκέψη μου. Καὶ σκύφτουν ἀπάνω
καὶ στερεὰ τὴν πόρτα καὶ ν' ἀνοίξουν τὰ παράθυρα
νὰ μπεῖ μέσα καὶ νὰ καθηρίσει τὴ μολεμένη ἀπὸ
τὴν ἀναπνοή της ἀτμόσφαιρα, ὁ ἀέρας τῶν δρόμων
καὶ δὲ οὐρανὸς καὶ τὰ κλαδιά τῶν δέντρων καὶ ἡ
ἀλεργιοσύνη.

(— Τίποτα... τίποτα... Μήτε δὲ Ἡλιος, μήτε δὲ
Θάλασσα, μήτε δὲ Χράδα, μήτε δὲ Θάνατος, μήτε δὲ
Ἀνοιξη, μποροῦν νὰ παρηγορήσουν τὴ σκέψη μου.
Τίποτα στὸν κόσμο ἀπάνω δὲν μπορεῖ νὰ περηγο-
ρήσει τὴ σκέψη μου. Καὶ σκύφτουν ἀπάνω μου τὰ
χειλιά τῆς Γυναίκας. Θέ μου! Μέση μου δλοὶ οἱ
ἀνυπεναγμοὶ καὶ δλοὶ οἱ ἀλαλαγμοὶ τῶν δύστυχων
πραγμάτων, ποὺ ζούνε καὶ κλεισοῦν τὰ μάτια καὶ
θένε νὰ φιληθοῦνται καὶ δὲς πεθάνουν!)

Καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ δὲ Ορέστης ἀπλωνει τὰ χέ-
ρια του καὶ τὰ χειλιά του ν' ἀγκαλιάσει καὶ ν'
ἀγκαλιάστεται, ν' πόρτα σείστηκε καὶ ἔνοιξ

Κι ἀπὸ τοὺς πρώτους σ' ἔκεινους τοὺς κακοὺς
ὕστερα ἀπὸ τὸ μακρόχρονο σέβυσμα τοῦ Σολωμοῦ,
ποὺ ἔφερε τὸ δουλεμένο στίχο εἶναι ὁ Ἐφταλιώτης,
κι ἀπὸ τὰ παραπάνου δείγματα τοῦ τραγουδιοῦ του
θὰ μπορέσῃ καθένας νὰ τὸ ἴδῃ.

*

Μεγάλος ποιητής βένειας ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης δὲν εἶναι. Οἱ ποιητικὲς ἀρετές του ποὺ ἀφαίδισκες δὲ σώνουν μονάχα. Τοῦ λείπει ἡ μεγάλη πνοὴ καὶ ἡ πλημμύρα τοῦ ποιητικοῦ Ἐγώ ἀντάμα, ποὺ χαραχτηρίζει τοὺς Τρανοὺς ποιητές. "Οταν πάψῃ ἡ σημερινὴ σύχιση καὶ λάμψῃ δ λόγος τῆς δίκαιης κριτικῆς, μονάχα θως ἔνας ἀπὸ τοὺς συγκαριούς μας θὰ στεφανωθῇ γιὰ τέτοιος.

"Ομως τὸ πέρνασμα τοῦ Ἀργύρου Ἐφταλιώτη — γιὰ τὴν ποίηση πάντα δ λόγος μὲ τοὺς «Παλιοὺς σκοπούς» του, ἀξίζει: μὲ τὰ δλα του τὸ κλασικὸ στάθμην προσδρομικὰ στοὺς κατοπινούς του, καὶ ποὺ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ πρέπει ἀκόμα νὰ μελετηθοῦνε καὶ νὰ γίνουν δρόμοι γιὰ τοὺς Νέους, ἔχει καὶ τὸ δλλό: νὰ εἶναι ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ ἔγραψαν στίχο στὴν δημοτικὴ μας γλώσσα σύφωνα μὲ τὸ φωτεινὸ παρά δειγματα τὰ καθέναστα τοῦ Ψυχάρη, δηλαδὴ στίχο κι ἀπὸ τὴν μεριὰ τῆς γραμματικῆς σωστές, σ' ἐποχὴ ποὺ ἡ πρόσληψη γιὰ αὐτὸ καὶ στοὺς ποὺ φιλελεύτερος ἀκόμα, στέκεται σὰν ἔνα μαγνάδι ποὺ τοὺς σκοτίζει τὸ φῶς.

"Ετοι λοιπὸν ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης δεῖχνεται ἔνας τεχνίτης μετρημένος, ζυγιασμένος, ποὺ κατάλαβε τὸν ἔχυτό του καὶ δούλεψε μέσα στὰ σύνορα τῆς ἑκανότητάς του, βάνοντας ἔνα στέριο λιθάρι, ἔνα θεμέλιο στὴν ποιητική μας φιλολογία. Γιατὶ μὲ τὸ τραχούδι του μᾶς ἐδωσε στοιχεῖα τῆς ποιητικῆς τέχνης, ποὺ ἀλλοι τὰ εἰχανε παραμελήσει καὶ περιφρονήσει καὶ ποὺ ἀπὸ τὴν ἐποχή του καὶ δῶθε τὰ γκανιαστήκανε σὲ ποὺ ἀξίει.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΑΣ

ΛΟΞΟΙ ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΙ

Πουλιέται στὰ γραφεῖα μας δρ. 2.

πνίξουν ήσυχα, βαριά, χωρὶς θόρυβο καὶ φωνές. Πλά-
λευε. "Απλωνε τὰ χέρια της ἀπάνω στὴ Νόρα καὶ
τὴ σεισῦσε καὶ φώναζε :

— 'Ἐγώ τὸν ἀγαπῶ! 'Ἐγώ τὸν ἀγαπῶ! φύγε!
Ἐσὺ τὶ μπορεῖς νὰ κάμεις γι' αὐτόν; Τὰ χέρια σου
νὰ κόψεις μπορεῖς; Τὰ μαλλιά σου νὰ κόψεις μπο-
ρεῖς; 'Ἐσύ τὶ μπορεῖς νὰ κάμεις γι' αὐτόν; 'Ἐσύ
δταν εἰσαὶ ἀπελπισμένη κ' ἡ καρδιά σου σκίζεται
γι' αὐτόν, μπορεῖς νὰ σηκωθεῖς καὶ νὰ χορέψεις;
'Ἐγώ μπορῶ! ἐγώ μπορῶ!

Πετάχτηκε στ' ἀκροδάχτυλά της, ἔρηξε πίσω
τὰ μαλλιά της κι ἔπλωσε τὰ χέρια της κι δρμήσε.

— Χρυσούλα!

Φώναξε δ 'Ορέστης τρομαγμένος κ' ἔτρεξε καὶ
τὴν ἀγκάλιασε καὶ τὴν ἔκλεισε τὰ χέρια καὶ τὴν
ἔφερε ήσυχα καὶ σηκωτά, σὰν παιδάκι πληγωμένο
ἢ κοιμισμένο, καὶ τὴν ἔβαλε νὰ καθίσει στὸν
καναπέ. Κ' ἡ Χρυσούλα καθίσει κ' ἔσκυψε τὸ κε-
φάλι κι ἀρχίσεις νὰ κλίσει, νὰ κλαίει καὶ σειέται
τὸ κορμάκι της.

'Η Νόρα εὐχαριστημένη γιὰ τὴν τραγικὴ θεα-
ματικότητα τῆς σκηνῆς, στεκόταν μπροστά στὸν
καθρέφτη καὶ διόρθωνε τὰ μαλλιά της καὶ τὸ κα-
πέλο, κυτάζοντας συνάμα τὸ δραματάκι ποὺ ξετυ-

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ¹⁾

(Απὸ τὰ «Ρέξα καὶ Μῆλα» Τ. Ε' μέρος δέρτερο).

* Απόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τά-
γαπῶ.

Είμαι κάτω στὴν Μπετάννια καὶ περπατῶ στὸ
περιθώριο.

Περεχυμένες οἱ ἀχτίδες οἱ μαγεφτικὲς στὲς κορ-
φοῦλες γῆροι γῆροι σὰ δράκοι γιγαντένοι κι ἀγαθοί,
παχόκιρα ησιχα δέντρα εἰρηνικά μὲ περικυκλώ-
νουντες ἀπὸ παντούθεν παῖζεις ἀνάμεσα στὶς φυλλωσίες
τους τὶς γλυκοσάλεφτες τὸ φῶς· ἀπὸ τὶς φυλλωσίες
τους μέσα ξαρούγω τὴν θάλασσα τὴν ἀργυροχρονο-
μένην.

* Απόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τά-
γαπῶ.

**

Μαζὶ μὲ τὶς ἀχτίδες του ήσυχα περεχύνει στὸν
κόσμο τὸ φεγγάρι, περεχύνει ἀγάπη καὶ στὴν ἀγάπη
περεχύνει τὴν εἰρήνη. * Ιποτυλίγει μὲ τὶς ἀχτίδες
του τὴ λύπη, τὰ βάσανά σου τὰ γαληνέβει, σοῦ μα-
θάνει τὴ γλύκα τὸν καημόνι, νανουρίζει τὴν καρδιὰ
τὴν ἀπελπισμένη. Μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ λάμπου-
νε πιὸ ἥμερα καὶ τὰ δάκρυα, μοιάζουνε κι ἀφτὰ σὰ
σταλαμοτές τῆς νυχτὸς φεγγαριοῦ.

Οἱ ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ ἔχουν μάκρος. Φαί-
νονται τόσο καὶ τόσο μακριές, τόσο μακρούφαντες,
ποὺ ἀπὸ καὶ ποὺ τὶς βλέπεις, λέεις καὶ έπαλωνονται
πέρα πέρα σ' δλη ἀπάνω τὴν οἰκουμένη, λέεις καὶ μέ-
ρος ἀφριτοῦ πονθεά, μέρες ἀχάνθεφτο δὲν ἀφί-
νουντες. Οἱ ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ, στὸ φῶς τους τὸ
μιστικό, συναδερφώνουντες τὴν θάλασσα μὲ τὴ γίζη, τὴ
γίζη μὲ τὸν οὐρανό, τὸ περασμένα μὲ τὰ τωριά, τὰ
μελλούμενα μὲ τὰ περασμένα μοῖζι.

* Απόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τά-
γαπῶ.

1) Αδημασίεστο. Μοὺ εἶχανε ζητήσει δυὸ νέοι ἀπὸ
τὴν Ηρά, κάτι νὰ τοὺς γράψω γιὰ— ἔνα περιοδικό τὸ
ποὺ ποτὲ του δὲ βγῆκε. Τοὺς ἔγραψα τὸ Φεγγάρι, κι ἀφοῦ
δὲ βγῆκε τότες, ἂς βγῆ τώρα. — Τὸ πεζὸ τὸ ποιηματάκι
ἔγινε στὴν ἑσοχή, στὸ γλυκό μου τὸ Ροσμαπαμόνι— τὸ
Χαμόνιον τὸ ωραίο φοιτεῖ— ἔνα βράδι ποὺ περπατοῦσα δῖω
τὸ περιβόλι κ' εἴγχεις ωραία, ήσυχη, μελαγχολική φεγ-
γαριά. "Οσο ἀπομαρκύνεται δ πόλεμος ἀπὸ μᾶς, τόσο πιὸ
ξέθαβρα ξεδιπλώνει κ' ἡ ποίηση τὰ φτειά της.

λιζότανε πίσω της, ἀπάνω στὸν καναπέ.

— Σώπα, σώπα, Χρυσούλα μου.

* Ελεγε γονατιστὸς μπροστά της δ 'Ορέστης
καὶ τὶς χάδευε τὰ μαλλιά καὶ τὴν καρδιούσα τὰ
χέρια.

Κ' ἡ Χρυσούλα εἰτκνει ἀφημένη στὴν θαύματα
ἡδονὴ ποὺ νοιώθουντες τὰ μάγουλα καὶ τὰ χειλιά
ὅταν τρέχουντες ἀπάνω τους τὰ δάκρυα.

* Η Νόρα τοὺς κύταξε κ' ἔνα χαμόγελο περιφρό-
νησε σούφρωσε τὰ χείλια της καὶ κατέβασε τὸ
βέλο της καὶ βάδισε πρὸς τὴν πόρτα. Κανένας δὲν
κουνήθηκε νὰ τὴνε προβοδήσει, κανένας δὲν τὴν
εἶδε πιὸ νούσε τὴν πόρτα κ' ἔφυγε.

* Ο 'Ορέστης κ' ἡ Χρυσούλα προσέχχνε ἀλλοι.
Στὸ γκρέμισμα τοῦ νοῦ του ὁ θάνατος, στὸ ράγισμα τῆς
καρδιᾶς της ἡ ἀλλοι. Κ' εἰσανε πεσμένοι ἀπάνω
στὸν καναπέ κ' οἱ δύο κ' ἡ Χρυσούλα ποὺ ἔκλισεις
παρηγοροῦσε τῷρα τὸν Ορέστη ποὺ ηθελεις νὰ κλί-
ψει καὶ δὲν εἶχε τὴ δύναμη.

* Καὶ τὸ παράθυρο ἀπέναντι τους εἶτανε ἀνοιχτὸ
κι ἀνηκόνανε λίγο-λίγο τὰ μάτια τους θὰ βλέ-
παν ἀπάνω ἀπὸ τὶς μιζέρειες κι ἀπὸ τὰ μικροσπει-
σόδια τῆς ζωῆς τους, θὰ βλέπανε μιὰ δύση ἡδο-
νικότατα τὸν ποταμότραβούται ἀπάνω στὶς στέγες τῶν

Οἱ ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ πάνε καὶ χαΐδεβουντες
τὶς κορφοῦνται διποὺ κοίτουνται οἱ πεθαμένοι. Ση-
κώνουνται ἄχ! ἀπὸ τὸ μνήμα τους ἀπαλλάσσεις
θεόλεφκες οἱ μορφές, οἱ πεθαμένες μου μὲ καιροτοῦντες.
Συμάνουνται οἱ πεθαμένες οἱ νεῖς καὶ ἡ καρδιὰ μου
λυγάνει. Μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ πλάγια πλάγια
γλυκά, τὰ γλυκοσάλεφτα λόγια τῆς ἀγάπης.

* Απόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τά-
γαπῶ.

Μοῦ φούνεται πῶς γορατίζω. Πήγε μου, πήγε!
Ο καημὸς μὲ παραδέργει. Δὲν μπορῶ. * Αγεια ἡ
φορετόντα στὰ στήνια μου ματίζει. Πήγε μου, πήγε!
Πήγε μου σὲ τὶς σᾶς ἐφταιξα, τὰ πεθάνω. Τὶ σοῦ
ἐφταιξα ἐσένα ποὺ τόσο θεόγλυκα μὲ θωράκις; Φταίεις
δ ἄθρωπος, γιατὶ δὲν έξει. * Ελάτε, καὶ σᾶς διῶ,
πιὸ κοντά. * Ελα, έλα. Τὶ κονυεῖτε τὸ χέρι; Τί
τὸ κονυεῖτε; Τὶ διπότεφτη δροσιὰ στὰ μάτια μου
ἀπάνω, τὶ γαλήνη στὶν ψυχή μου μέσα στάζεις ἀπὸ
τὰ δοχικά τῶν χεριώντων σας! Τοῦ χεριοῦ σου! Τί
καλοσύνη καὶ τὶς ἀγάπη!

* Απόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τά-
γαπῶ.

* Ξονετε μάκρος, μάκρος ἀπέραντο οἱ ἀχτίδες
τοῦ φεγγαριοῦ. Μοῦ φαίνεται τώρα πῶς είμαι στὴν
Ελλάδα, πῶς είμαι σ' δλη τὴν Ελλάδα, σ' δλη
τὴ στεριά καὶ σ' δλη τὰ ηγεια. Μοῦ φαίνεται πῶς
τὸ ίδιο φῶς τὴν ίδια στημή, μοῦ φωτίζει δλη τὴν
Ελλάδα. Λάμπουντε τὰ βουνά· λάμπουντε οἱ λέφκες.
λάμπει δ ὀνδρανός· ἡ δημιογραφία λάμπει ἀπὸ ἀκρη
σ απρη, καὶ μὰ μυρωδιὰ ταρκωτική, μὰ μετέρελη
μυρωδιὰ σκορπίζεται δλούθε. ποὺ τὴ χύνεται τὰ
πέρκα.

* Μιὰ κόρη δλόλεφκη κάνεται κάτω στὶς λέφκες
καὶ κάτω ἀπὸ τὰ πέρκα. Τὰ μάτια τῆς θωρούντε τὰ
βουνά. Λάμποντε τὰ μάτια τῆς πιὸ πολὺ ἀπὸ τὶς
ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ, πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸ οὐρανό. * Απὸ
τὰ μάτια τῆς, δλόλε